

**שאלות
ונידונים
לעיוני
וחידודי
בענינים שונים**

מנחם אב תשפ"ב

תוכן עינים

5..... להצלחת וישועת ידידינו היקרים

6..... עיני שבת ויו"ט

7..... עיני פיקו"נ והקל הקל

7..... בעיני מצות עשה

8..... בעיני סוכה

8..... עיני חו"מ

9..... עינים שונים

10..... תשובות

10..... עיני שבת ויו"ט

13..... עיני פיקו"נ

15..... בעיני מצוות עשה

16..... בעיני סוכה

17..... עיני חו"מ

18..... עינים שונים

להצלחת וישועת ידידינו היקרים

ה"ה אברהם בן מירב

ה"ה דוד צבי בן חנה

ה"ה אריאל בן מזל

נדבת החפץ בעילום שמו

יו"ל ע"י מערכת

שיעורי מורינו

הגאון רבי **נחום נבנצאל** שליט"א

הערות והארות בטל' המערכת 0533119084

ובכתובת: **A859309@GMAIL.COM**

לבירורים בעניין הקונטרס אפשר גם בטל' 0527175194

עניני שבת ויו"ט

- א. משכחת לה שיהיה מותר לטלטל המעיל ביו"ט וללובשו יהיה אסור.
- ב. אסור לטלטל ביו"ט שלא לצורך כלל, מה העצה לאחד שרוצה לטלטל שלא לצורך כלל, כגון שמחזיר המחזור לביתו ולא צריך לו כלל.
- ג. דבר שיעשה ביו"ט ויפסל לעדות ובשבת לא.
- ד. קיבל עליו תוספת יו"ט וחל עליו יו"ט ולא חל איסורים של יו"ט.
- ה. יו"ט שחל במוצאי שבת, וקיבל עליו יו"ט באמצע שבת, ועי"ז נאסר עליו דבר מדאורייתא שלא היה אסור אם לא היה מקבל עליו.
- ו. הנה בת"ת אין פטור של עוסק במצוה, האם לומד תורה בשבת או ביו"ט ואביו מבקש ממנו שיעשה לו דבר, חייב להפסיק מלימודו.
- ז. אחד שצריך לשמור שבת ולא יו"ט לחד שיטה באחרונים.
- ח. עושה ברכה מעין שלש ולא הזכיר החג, וחייב לחזור הברכה במועד [לחד מן האחרונים].
- ט. חולה שצריך או לחלל יו"ט או להיות במקום שיש טומאת כהנים, מה עדיף, דשניהם הוה ל"ת ועשה.
- י. יו"ט שחל בערב שבת ובבין השמשות בין יו"ט לשבת אסור לו לעשות מלאכה שמא עכשיו יו"ט ואם הוא שבת מותר.
- יא. נתחייב לעשות הבדלה של מוצאי יו"ט ביום ואם יחכה עד הלילה לא יוכל לעשות.
- יב. מעשה שבת שאסורים גם אם עשה בפקו"נ לחד שיטה.
- יג. יהא מותר בשבת לומר לאדם גדול שיעשה מלאכה ולקטן אסור.
- יד. יש לו אפשרות לעשות מלאכה בשבת ע"י בהמות או ע"י אנשים, והורו לו שעדיף ע"י אנשים.
- טו. ביוהכ"פ יכול לעשות או מלאכה או שיאכל ושניהם בכרת מה עדיף.
- טז. ביוהכ"פ ויש לו שני אופנים, או לשתות מלא לוגמיו, או לאכול פחות מכותבת וזה יותר ממלא לוגמיו מה עדיף.
- יז. מטלטל מר"ה לעיר שהיא ספק רה"י, ואם היא רה"י אסור, ואם היא רה"ר מותר לו לטלטל.
- יח. מטלטל מרה"י למקום שהוא ספק רה"ר ספק כרמלית, ואם הוא כרמלית אסור, ואם הוא רה"ר מותר.
- יט. קיבל עליו שבת ועשה מלאכה אם ראוי שישאל על התוספת.
- כ. קיבל שבת והתפלל ועשה קידוש ועשה מלאכה אם ראוי שישאל על הקבלה.

כא. דין הבדלה בעלמא עד יום רביעי, משכחת לה שביום שלישי כבר אי אפשר לעשות הבדלה [מחלוקת אחרונים].
כב. אחד שפטור מהבדלה ובקידוש היה חייב [לפי איזה שיטות].
כג. משכחת לה הבדלה שאם קטן ישתה לא יוצאים ידי הבדלה ואם קטנה תשתה יוצאים.
כד. מוצאי שבת חנוכה עושים הבדלה ואח"כ מדליקים נרות, משכחת לה שלכו"ע נר חנוכה יהא קודם.
כה. עשה קידוש והוא יצא, והשומעים לא יצאו יד"ח.
כו. עשה קידוש והשומעים יכולים לשתות והוא אינו יכול לשתות.
כז. עושה קידוש ואחרי שאמר ברוך אתה ה' צריך לשתות ולגמור למדני חוקיך.

עניני פיקו"נ והקל הקל

כח. שנים שאומרים להם שצריכים לחלל שבת ואם לא יהרגו, האם אחד יכול לעשות במקום השני וכמו בחולה שאין צריך דווקא החולה.
כט. חצי שיעור נבילה ושבת מה יותר חמור.
ל. חֶלֶב וערלה מה יותר חמור.
לא. אם עדיף לעשות ע"י שנים כשכל אחד יכול, או עדיף ע"י אחד.
לב. חילולי שבת או ללכת למקום של טומאת מתים לכהן מה עדיף.
לג. לומר לקטן או לעבור איסור דרבנן.
לד. לומר לבנו שיעשה או לעבור איסור דרבנן.
לה. רואה אחד שעובר על איסור נדה ושני עובר על חילול שבת את מי צריך להפריש.
לו. עכו"ם כופין אותו על ג"ע או שפיכות דמים, ובאופן שאין יהרג ואל יעבור כגון באשה או שזורקים אותו על תינוק, מה חמור יותר.
לז. גוי שעומד לטבול ולהתגייר וצריך לאכול אבר מן החי מתי שיאכל לפני שיתגייר או אחרי.
לח. איסור ביוהכ"פ או איסור מלאכה מה יותר חמור.

בעניני מצות עשה

לט. עשה שבזמן הזה כופין ובזמן הבית לא כופין.
מ. הנה יש דין דכופין על המצוות, אם יש סברא שעל לולב לא יוכל אחד לכפות ועל מצה כן.

מא. מי שמת אביו, איזה עשה מקיים מיד, בלא שעושה כלום ויתכן שצריך לכוון לקיימו.

מב. עשה שמקבלים שכר בעוה"ז אף שלא נכתב בתורה.

מג. אם עשה דוחה ל"ת של לפני עור לא תתן מכשול.

מד. אם עשה דוחה איסור של שביבת בנו.

מה. מצה שמעורב בה תולעים ואין אחרת אם יש כאן עשה דוחה ל"ת.

מו. אם בגוי יש עשה דוחה ל"ת.

מז. מצוות עשה שצריך לתת עליהם יותר מחומש לחד מן האחרונים.

מח. אשה אם מותר לה ללבוש ציצית בזמן הזה, או שעוברת לאו דאורייתא כשלושט לחד מן האחרונים.

מט. אם אפשר ברגע אחד לקיים כמה אלפי מצוות, וכן לעבור על כמה אלפי עבירות.

נ. קטן שמקיים מצוות, אם שייך בו גם קיומית מדאורייתא כמו אשה.

נא. מצוות עשה שמקיימים אותם גם בלא כוונה [לא מצוות שבין אדם לחבירו].

בעניני סוכה

נב. משכחת לה שברך 'לישב בסוכה' ומיד אח"כ נתחייב לברך שוב.

נג. סוכה שהיא כשירה רק לבן חו"ל, וצ"ע.

נד. ירדו גשמים בסוכות וחייב לאכול עוד פת ולא צריך לאכול בסוכה [לא ביו"ט ראשון].

נה. אכל כזית בליל יו"ט א' של סוכות והגיע עלות השחר, ומ"מ צריך לאכול עוד כזית כדי לקיים מצות סוכה של לילה הראשון.

נו. סיבך סוכתו באיזה דבר, פחות מג' טפחים, ופוסל הסוכה.

נז. אכל פת בסוכה ולא עבר על כלום ואם יאכל פירות יעבור על לאו דאורייתא.

נח. הניח מעט סבך כשר ונפסלה סוכתו [לא באופן של סוכה ע"ג סוכה].

נט. לקח ארבע מינים, ואח"כ חשב איזה דבר וצריך לקחתם עוד הפעם.

ס. נתכוון לצאת באתרוג ולכך לא יצא ואם לא נתכוון יצא.

סא. ידע שיש לו אתרוג פסול ולכך יצא ואם לא ידע לא יצא.

עניני חו"מ

סב. קטן שהזיק חייב וגדול שהזיק פטור.

סג. הזיק לפני גיל עשרים חייב לאחר גיל עשרים פטור.

- סד. גזל לאחד וכיוון שהנגזל הוא סריס פטור מלשלם.
- סה. חבל בחבירו ועי"ז נתכשר לעדות.
- סו. פסול לעדות ואכל נבילה ונתכשר.
- סז. נפל חפץ של השני לחצירו ואינו מרשה את חבירו ליכנס, ואין מתכוון לגזול החפץ, על איזה איסור עובר.
- סח. חבירו רוצה לעבור בחצירו כדי לקחת חפץ שלו שנמצא במקום אחר, אם חייב לאפשר לו.
- סט. ספק אם גזל מחבירו, באופן שהחפץ וודאי לא שלו, אם צריך מספק לקיים מצות והשיב או שדין והשיב הוא דין ממון ובספק פטור.
- ע. השבת אבידה, אם חייב מיד להחזירו או רק זריזין מקדימים, באופן שהשני צריך להאבידה מיד.
- עא. הרג אחד ע"י גרמי וחייב לשלם ואם הרגו בידיים פטור.
- עב. הרג טריפה וחייב לשלם, ואם הרג שלם פטור.
- עג. הזיק ואח"כ נשתטה חייב ואם לא היה נשתטה היה פטור.
- עד. בע"ח שהזיק ופטור לחד שיטה בראשונים.
- עה. הזיק ביו"ט ופטור מלשלם ובשבת חייב.
- עו. שבר כוס של חבירו בשבת אי חייב לשלם.

ענינים שונים

- עז. משכח"ל דבשביעית יצא ידי כזית ראשון בסוכה ובשאר שנים לא.
- עח. כהן השוהה בבית"ח ויש שם מתים ומותר להיות שם לצורך פיקו"נ והדלת סגורה אם מותר לו ללכת לבית הכסא, דעי"ז שפותח הדלת עובר על לאו דאורייתא, ואם נכנס לבהכ"ס אם מותר לו לצאת.
- עט. אם משכחת לה, חתן וכלה שנגמר להם השבע ברכות לא באותו יום, לחתן ביום אחר ולכלה ביום אחר או להיפך, וצ"ע.
- פ. דיין שפוסק ומה שפוסק צריכים לעשות הפוך.
- פא. קטן שהגדיל ביום א' [י' באב] שזהו התענית של ת"ב, להסוברים דלא חייב לצום האם אפשר לתת לו עליה.
- פב. משכחת לה דאסור להתפלל מנחה בצום.
- פג. אם לגוי יש איסור על קריבה לעריות.

תשובות

עניני שבת ויו"ט

א. הנה הדין שריבוי השיעורים מותר ביו"ט ובמחנה ישראל כתב דאף במלאכת הוצאה מותר ריבוי בשיעורים. אמנם באו"ש פ"ח מהלכות שבת כתב דאסור ריבוי בשיעורים ביו"ט במלאכת הוצאה.

ומעתה אחד שנקרע לו המתלה במעיל דעת החזו"א שעובר על האיסור טלטול כיון דאת המתלה לא צריך כלל ולא בטל לבגד באופן שיתקנו, וא"כ הוא עובר בטלטול על המתלה, אבל הרי ריבוי בשיעורים מותר ביו"ט וא"כ אם מטלטל המעיל הרי המעיל מותר לו לטלטל א"כ המתלה הוה ריבוי בשיעורים. אבל כשלוש המעיל הרי לא מיקרי כלל שמטלטל את המעיל דלבישה לאו טלטול הוא, וממילא אסור לו ללבוש המעיל משום המתלה. וכן אם יש בכיס משהו שלא צריך, שמעתי.

ב. מעשה באחד שהחזיר המחזור של יו"ט לביתו ולא היה צריך ליה כלל בביתו, ופגש את הגר"ש אלישיב ושאל לו אם מותר לו והשיב לו שיוריד את הכובע שלו וישאנו בידו וממילא מותר לו לקחת המחזור משום ריבוי בשיעורים ואף בשתי ידיו מתיר במחנה ישראל.

ג. בתיבת גמא כתב דאם יעשו שנים ביחד מלאכה בזה יכול וזה יכול דבשבת פטורים אבל איסור דאורייתא יש. הרי בשבת מיקרי ניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואין לוקים ולא יפסלו לעדות וביו"ט יפסלו, וכן במחמר שאין בו סקילה.

ד. אם חל יו"ט במוצאי שבת וקיבל עליו יו"ט לא יחול עליו איסורי יו"ט בשבת דאין איסור חל על איסור.

ה. יו"ט ושבת אין מצטרפים ומותר להעמיד סיר על האש ביו"ט אם יתבשל בשבת, אבל אם קיבל עליו יו"ט יהיה אסור לו דעובר על איסור יו"ט.

ו. במהרש"א פסחים דף סו כתב דהלומד ביו"ט מקיים מצות שמחה וא"כ יש כאן פטור של עוסק במצוה פטור מן המצוה.

ז. ידוע בירושלים שהיה אחד שרצה להתגייר ומל ולא טבל, ובשבת היה אסור לו כדין גוי ששבת חייב מיתה. וכתב בעל הבנין ציון דהואיל ובמרה קיבלו שבת והרי במרה לא היו עדיין ישראלים אלא שמלו. וחזינן דמי שמל ולא טבל כבר חייב בשבת, וזהו חידוש גדול. אבל לפי דבריו ביו"ט אין חייב, ועיקר דבריו לא הבנתי דמה עם הנשים שם היאך נתגיירו.

ח. ידוע שיש שסוברים דביו"ט מדין שמחה חייב לשתות רביעית יין ולא רוב רביעית אלא רביעית גמורה וא"כ הרי יצטרך לחזור אם לא הזכיר את יו"ט דכל הטעם שלא חוזרים משום דאינו מחויב לאכול אבל כאן חייב לשתות ועיין.

ט. יו"ט חמיר משום דטומאה הוה ל"ת ועשה שאין שוה בכלי אמנם אם ביו"ט הטומאה היא יותר זמן אסור כי עובר בכל רגע, וזה תלוי בר"ן ביומא מה עדיף הרבה איסורים קלים או כמה איסורים חמורים.

י. נחלקו הח"ח והנצי"ב אם יש שבת שאחר היו"ט ויודע שיצטרך לחלל שבת כגון לידה וכדו', האם מותר לו עכשיו ביו"ט לעשות המלאכה, דבנצי"ב [העמק דבר פ' קורח] כתב שמותר כיון דיש דין הקל הקל ויו"ט יותר קל. אמנם הח"ח בסי' שדי"מ סובר דאסור דעתה ליכא פקו"נ ורק באותו שבת דן בבה"ל להתיר אבל לא ביום אחר. ולפי"ז בבין השמשות בין שבת ליו"ט אם יודע שיהיה פיקו"נ בשבת הרי על הצד שזה שבת מותר ועל הצד שזה יו"ט אסור דזה יום אחר, שמעתי.

יא. יו"ט שני ובאמצע היו"ט החליט לישאר בא"י הרי צריך מיד לעשות הבדלה ולחכות עד הלילה אסור דזה יום אחר וביו"ט אפשר לעשות הבדלה רק באותו יום, אמנם יתכן דכלל אין חיוב הבדלה כיון דפקע היו"ט. אמנם יתכן שיש חיוב הבדלה מחמת יו"ט ראשון דברמ"ה כתב דתמיד ההבדלה של יו"ט שני זה גם על יו"ט ראשון. אלא דלפי הרמ"ה הרי מוכרח שאפשר לעשות הבדלה אף לאחר יום אחד, אמנם בשלמי תודה כתב דגם להרמ"ה מותר רק כשהיה איסור מלאכה ולפי"ז אם נפקע היו"ט יצטרך לעשות הבדלה מחמת יו"ט ראשון.

יב. בר"ן ביומא כתב דלחולה מותר לחלל שבת ולא לאכול נבילה וכתב אף דשבת יותר חמור מ"מ מוטב לעשות איסור אחד גדול מכמה קטנים, והוסיף הר"ן דהא מעשה שבת אסור מדרבנן. ומבואר מדברין דאם היה אסור מדאורייתא היה אסור כיון דגם במעשה שבת עובר באיסור אכילה בכל כזית. ותמוה דהא היה מותר לו משום פיקו"נ וחז"י דגם אם היה מותר משום פיקו"נ נאסר, שמעתי.

יג. בדברים שהשו"ע אוסר והרמ"א מתיר כגון בישול אחר בישול בדבר לח כשחם קצת דהרמ"א מתיר והשו"ע אוסר, הנה אם נוהג כהשו"ע ואומר לנוהג כרמ"א שיעשה לו כוס תה, מותר ואף דלדעתו הרי עובר בחילול שבת דהא שופך מים מהמיחם על התה שחם קצת מ"מ אין איסור לפני עיוור היכא שהוא סובר שמותר ויש לו על מי לסמוך, אבל באיסור ספיה לקטן נראה שאינו תלוי רק בהנותן וא"כ עובר על ספיה וצ"ע.

וא"כ לנוהג כשו"ע מותר לומר לנוהג כרמ"א לעשות כוס תה אבל לומר לילד קטן מהנוהגים כרמ"א יהיה אסור, וצ"ע לדינא.

יד. אם עשה מלאכה ע"י שני בהמות שלו, נחלקו אם מיקרי שנים שעשו, דיש שסוברים דכיוון דהכל של אדם אחד הרי שניהם מתיחס אליו וכן אם אחת תעשה חצי שיעור והשניה חצי שיעור, וכן אחת עוקרת ואחת מניחה ועיין באבי עזרי ובספר זכר טוב למרן הגר"ד לנדו שליט"א. וא"כ עדיף שיעשה ע"י שני בני אדם שיעשו יחדיו וזה יכול וזה יכול דהוה רק איסור דרבנן לכמה אחרונים משא"כ בבהמה הוה דאורייתא.

טו. בראשונים ביומא הקשו אמאי שוחטים לחולה מוטב שיאכל נבילה. ואחד התירוצים ששבת הותרה ונבילה דחוויה. ולפי"ז ביוהכ"פ הרי מלאכה הותרה, ואיסור אכילה דיוהכ"פ לא הותרה פשטות. ולשאר ראשונים פשטות זהו אותו

איסור. אמנם שמעתי בשם מרן הגר"ד לנדו שליט"א דעושה מלאכה ביוהכ"פ כתב הרמב"ם שהוא מומר לכל התורה, ובאיסור אכילה אין כזה דין, וא"כ יתכן שזה חמור.

טז. בפשטות, הדבר פשוט יותר מביעתא בכותחא דעדיף שיאכל דהרי אם ישתה הרי יעבור על איסור שלם, ואם יאכל יעבור רק על חצי שיעור. ומה אכפת לי שזה יותר.

אמנם לדעת המג"א יוצא לא כך, דבמג"א כתב על הדין שמותר לשחוט בשבת ולא לאכול נבילה וכתב הר"ן דנבילה חמירא דזה כמה עבירות והק' המג"א דהתינוח בשצריך כמה כזיתים אבל מה נאמר כשצריך רק כזית וכתב המג"א דחצי שיעור אסור מן התורה. וביאר הפמ"ג ואפיקי ים דכשאחד אוכל חצי שיעור הרי עובר בכל טיפה על חצי שיעור. ונמצא דעדיין עובר בנבילה יותר דעובר בחצי שיעור אין ספור פעמים. וזה חמיר משבת. ובאמרי בינה חולק על המג"א, עכ"פ להמג"א יוצא דהכא עדיף לשתות דאם ישתה יעבור על איסור אחד אבל אם יאכל הרי יעבור יותר הרבה חצי שיעור, וזה יותר חמור להמג"א, ואם כי תמוה מאד לומר כזה הלכה אבל להמג"א כך יוצא.

ומעשה היה ביוהכ"פ באחד שהכין מים לשתות ועירבם עם דבר מר, ורצה לשתות שיעורים בדבר מר, שבזה אין איסור בכלל ואף חצי שיעור יתכן שאין, ואין איסור דרבנן. וביוהכ"פ נצטרך להיות בביה"ח וידע ששם אין כאלה מים, ולכן רצה לטלטל המים עימו ואמרו לו שאם זה כרמלית הרי זה רק דרבנן ועדיף שיטלטל את המים ויעבור רק על דרבנן, מאשר חצי שיעור דאורייתא אבל אם הוא רה"י דאורייתא הריזה איסור סקילה ובוודאי חמור מאשר שתית המים וראוי שלא יחלל שבת וישתה חצי שיעור.

ונראה דלהמג"א הרי כיוון דעובר בחצי שיעור על כל טיפה הר"י חמיר משבת, אמנם יש לדון דגם בשבת עובר בטלטול על כל טיפה, אבל שם זהו מעשה אחד וצ"ע.

יז. באופן שמטלטל ומניח על מקום שהוא יותר מ"י דהוה מקום פטור, אבל אם הוא רה"י אסור מדין עירובי חצירות דרה"י עולה לרקיע.

יח. הדין ברה"ר שאם יש מקום גבוה יותר מג' ורחב פחות מארבע הוא מקום פטור, אבל אם זה כרמלית מצא מין את מינו וניערור.

יט. הדבר פשוט לכאוי שישאל, אבל בתומים מוכרח לא כן דכתב בסי' עג על מה שהקשו התוס' בגיטין דף לג דאמאי נזיר לוקה הרי זה התראת ספק דאולי ישאל על נזירותו אין ראוי שישאל וכך הדרך הראויה לעובדי ה' שלא יפסיד מצוותיו אף אם ירויח האיסור ולדבריו ה"ה כאן, הרי יפסיד כל מה שקיים בתוספת ועדיף שלא ישאל.

כ. יש לעיין אם כשישאל יהא כל מה שהתפלל לבטלה, דידוע מהחת"ס שמי שנשאל על התרומה לא הוה הברכה לבטלה אמנם י"ל דשם זהו ברכת המצוות וכאן זהו ברכת השבח וצ"ע. וגם יש שסוברים ששם שמים לבטלה דרבנן ויתכן שעדיף שלא יעבור על מצוה דאורייתא אף אם עי"ז יעבור על דרבנן, אבל יש שסוברים שזה דאורייתא, ואולי עדיף שישאל בתנאי וצ"ע.

כא. כשחל ר"ה ביום ג', כתב הבה"ל (רצ"ט ה' ד"ה ולקבל אח"כ) דיש לעיין בעיקר העניין טובא אם יכול להבדיל, דהאיך יסיים עתה בברכה המבדיל בין קודש לחול אחרי שעתה הוא קודש, ולסיים עתה בין קודש לקודש ג"כ לא יתכן אחרי שזו ההבדלה הוא על של ימי החול.

כב. מי שהגדיל במוצאי שבת יש שסוברים שפטור מהבדלה, דהרי מדאורייתא לא היה עליו שבת, ומדרבנן אין כאן חינוך, דהרי הוא גדול כבר ועל גדול אין חינוך. כמבואר בבה"ל ס"י לח. אמנם הרי מבואר ברעק"א דמי שאוכל לפני הבר מצוה אינו חייב לברך כשהגיע הבר מצוה מן התורה, ונסתפק בזה אבל עכ"פ מדרבנן וודאי חייב, ואמאי הרי אין עליו חינוך, וביארו בשני אופנים א' דמה שכבר חל עליו בתור קטן לא נפקע שנהיה גדול, ב' דכל מאי דאין חינוך בגדול זהו משום שחייב בתור גדול אבל כשאין לו חיוב בתור גדול יש חיוב משום חינוך. וכאן במוצ"ש אם נאמר כדרך השני שכתבנו א"כ וודאי חייב להבדיל, ואם נאמר כדרך הראשון יש לדון אם הבדלה כבר חל בשבת עצמה כלשון הרמב"ם דחייב לקדשו בכניסתו ויציאתו.

כג. באופן שאשה הבדילה דהרי יתכן שלא חייבת להבדיל ואז אינה מוציאה את הקטן ולא מהני שתייתו כיוון שלא יצא בהבדלה, דהרי הוא חייב בהבדלה, אבל אם תשתה קטנה שפיר דמי דהיא יוצאת בהבדלה דגם היא לא יותר מחויבת מהאשה.

כד. אם הוא קטן שהגדיל דאף אם נאמר שחייב בהבדלה מ"מ רק מידן חינוך ונרות חנוכה מעיקר הדין וזה קודם, דמדאורייתא לא חייב בהבדלה כיוון דלא היה לו שבת.

כה. עשה קידוש בשמיני עצרת ואמר את יום חג הסוכות יצא בדיעבד כיוון דהוה ספק אבל השומעים לא יצאו דלתקוני שדרתין ולא לעוותי עיין פמ"ג ס"י ר"י"ד.

כו. עשה קידוש בליל שביעי של פסח ואמר שהחיינו להסוברים דהוה הפסק נמצא דהוא לא יצא, אבל השומעים שפיר יצאו מדין ערבות ואף שהוא דיבר הרי"ז כמו שאחד הוציא השני בברכת תפילין והמוציא דיבר אח"כ שלא איכפת לך, ולפ"ז הנשים לא יצאו דלפי הרע"א לא חייבים בקידוש ולא מהני ערבות להם ורק מדין שומע כעונה וכיוון דהוא לא יצא גם הם לא יצאו.

כז. בשביעי של פסח להסוברים דשהחיינו לא הוה הפסק, כיון דטעה וסבר דלא צריך לומר, אבל היאך יהיה אם אמר ברוך אתה ה' ונזכר אחרי שמא רה' הרי עכשיו אסור לו לומר אלוקינו דהרי הוא נזכר והו"ל ברכה לבטלה. ואם ימשיך ויאמר למדני חוקיך הו"ל הברכה הקודמת לבטלה, דהרי למדני חוקיך וודאי הוה הפסק, והציעו בזה שאחריו ה' שזה עדיין לא הפסק ישתה היין, ואח"כ יאמר למדני חוקיך.

עניני פיקו"נ

כח. דבר זה מבואר בח"ח במחנה ישראל דכל חייל יעשה הפיקו"נ שלו. ולכאורה מ"ש מחולה, אמנם הדבר פשוט דהרי בחולה אינו אונס אלא יש פיקו"נ ובה אין דין דווקא הוא עצמו, אבל כאן שאונסין אותו הרי יש לו דין אונס, ואם עושה לאחרים הרי אין מיקרי אונס. וממילא הרי יש כאן הקל הקל דיכול לעשות באונס ולא בפיקו"נ. ועיין כתובות ג ע"ב במהרש"א ובמאירי ובזכרון שמואל.

כט. בפשטות וודאי שבת יותר חמור, אמנם במג"א סי' שכח כתב דבחולה מחלל שבת ולא אוכל נבילה, ועפ"י הר"ן דכמה עבירות חמור מעבירה אחת גדולה. וכתב המג"א שם דה"ה אם החולה צריך לאכול כזית דהוה עבירה אחת מ"מ חצי שיעור אסור מן התורה, וביאר דבריו בפמ"ג דכל פעם שאוכל חצי שיעור, כן כשאוכל שיעור הרי בכל טיפה וטיפה עובר חצי שיעור ומיקרי יותר איסורים מחילות שבת. וא"כ לדבריו חצי שיעור חמור משבת.

ל. בוודאי חלב יותר חמור דזה בכרת, אמנם נראה דלהר"ן דיותר חמור כמה איסורים קטנים מאיסור אחד גדול והרי ערלה זהו איסו"ה. ולהרע"א שם השיעור הוא פרוטה וא"כ עובר יותר איסורים, ותו דבאיסו"ה נראה שעובר על כל לעיסה דהרי נהנה משא"כ באכילה ועיין.

לא. לכאורה וודאי עדיף ע"י שנים, אמנם יש לעיין להר"ן הרי כששנים עושים כל אחד עובר על לאו דאורייתא לפי כמה שיטות דנתמעט רק מסקילה, וא"כ עדיף איסור אחד גדול משניים קטנים. ובתשובות ר' שלמה איגר כתב כן, אבל כתב דבשני אנשים כולם מודים לסברת הר"ן.

לב. הנה אף אם יעבור מאה חילולי שבת אבל הרי בטומאת מתים עובר כל רגע, והוא עובר במעשה וא"כ עדיף חילול שבת להר"ן דכמה איסורים קטנים חמורים מאיסור גדול, והארכנו על זה במקום אחר.

לג. בארחות שבת כתבו דעדיף לומר לקטן דזה איסור דרבנן פחות, אמנם הרי כשאומר לקטן הרי עובר נמי על ספי"ה וא"כ זהו דאורייתא. אבל בפשטות כל האיסור ספי"ה זהו כשאסור לו אבל כיוון דמותר האיסור לקטן תו ליכא ספי"ה ולא מיקרי שאני מתיר ספי"ה. אמנם חזינן באחיעזר לא כן דכתב דאם יש חולה קטן והשאלה אם לשחוט לו בהמה או לתת לו נבילה דעדיף לשחוט משום דנבילה עובר על כל כזית באיסור ספי"ה, ומוטב לעבור איסור אחד גדול ולפמ"ש"כ הרי כאן לא עובר כלל על ספי"ה כיוון דמותר לקטן.

לד. בפשטות בנו אסור דזה איסור מן התורה של שביתת בנו. אמנם תהוי בגדר של שביתת בנו, דאם הביאור דהאב מחלל שבת ע"י שאומר לבנו, א"כ ודאי חמיר, אבל אם הביאור דמוזהר שבנו הקטן, לא יחלל שבת, א"כ אחרי שהתרנו לבן תו ליכא איסור שביתת בנו, והארכנו על זה במקום אחר.

לה. הנה שבת היא איסור סקילה ונדה היא בכרת ובוודאי שבת יותר חמור, אמנם ברבינו יונה בדרגות התשובה מה מיקרי יותר חמור הרי אחרי שכבר מנה מיתות ביי"ד כתב שיהרג ואל יעבור יותר חמור, ולפי"ז נדה יותר חמור, אמנם כתב שם ששבת יותר חמור דזהו כופר בכל התורה ולפי"ז שבת באמת יותר חמור אבל אם יהיה דבר שחייבים מיתה וכנגד זה יהרג ואל יעבור הרי הרג ואל יעבור יותר חמור וצ"ע הרי אין קוברים מי שחייב בסקילה אצל מי שחייב סיף דמיקרי רשע אצל צדיק ואף שזה יהרג ואל יעבור וזה לא וצ"ע.

לו. יש לעיין מה יותר חמור ג"ע או שפיכות דמים. וברמב"ן בפי' יתרו כתב דרציחה חמור. ובפי' קדושים כתב דג"ע חמירי והגר"א בברכות על הגמ' אחורי ארי ולא

אחורי אשה כתב דג"ע יותר חמור, ובתוס' על התורה כתבו על אבימלך שרצה להרוג את אברהם מאי נפ"מ גילוי עריות או שפ"ד ומשמע דזה שווים.

ושמעתי לומר [מהגר"מ שטיבל שליט"א] דהרי ברבינו יונה כתב דהכל הולך לפי העונש וממילא הרמב"ן ביתרו מדבר על אשת איש וזה חנק דפחות חמור מאלו, ובקדושים מדבר על כל העריות דיותר חמורים, והתוספות על התורה מדבר על גוי דבעכו"ם הכל בסייף ושווה, וצ"ע.

לז. הגר"א גניחובסקי הביא בשם החזו"א דוודאי עדיף לעבור בתור גוי דגוי זה איסור פחות חמור, ונראה דכוונתו דאף דגוי נהרג אי"ז משום שהוא יותר חמור אלא דאין נפשו חשובה, וכן משמע בתוס' דנהדרין דף ו'. אמנם במנח"ח מוכרח לא כן דכתב דבגוי אין עשה דוחה ל"ת כיוון דחמור דחייב מיתה, ומבואר דהוא יותר חמור ובפרשת דרכים כתב דביהודא לא עבר על כלתו כיוון דחייב מיתה על ביאה שלא כדרכה ממילא הוה עריות וחז"י דזה יותר חמור.

אמנם בלא"ה שמעתי לומר דהרי בגוי אין היתר של פיקו"נ וזה רק היתר של אונס וביהודי יש היתר של פיקו"נ ממילא עדיף שיעבור בהיתר מאשר שיעבור באיסור.

לח. לכאורה שניהם שווים בחומרתם, אמנם לטעם הראשונים דעדיף שבת משום דשבת הותרה אצל פיקו"נ. אי"כ גם כאן איסור מלאכה הותר אצל פיקו"נ ואיסור אכילה הוה רק דחוייה.

בעניני מצוות עשה

לט. מצות שמיטה להסוברים דבזמן הזה ליכא לברכה של ועשת לשלש השנים אי"ב בזמן הזה אין מתן שכרה בצדה ובזמן הבית הוה מתן שכרה בצדה.

מ. באו"ש ואמרי בינה כתב דאחד לא יכול לכפות על המצוות משום דצריך כוונה, ורק בב"ד יש מצוה לשמוע דברי חכמים ולפ"ז במצה הואיל ולא צריך כוונה שפיר יכול אחד לכפות.

מא. מצות מזוזה דמיד יורש את הבית והרי גם גר שם בשבעה, וצריך עיון אם צריך כוונה לשם מצוה או דמצוה שהוא בלי מעשה לא צריך כוונה.

מב. בתבואת שור כתב דעל ל"ת מקבלים שכר בעוה"ז כיוון דהעונש בעוה"ז וכתב הלב אריה דלפ"ז בפסח ומילה גם מקבלים שכר בעוה"ז כיוון דיש עונש כרת בעוה"ז.

מג. הפמ"ג בסי' קסט כתב דדחי, ומסברא היה מקום לומר דלא דחי כיוון דהוא גם בין אדם לחבירו, וכמו שלא דוחה גזל.

מד. הרע"א והגר"ש שקאפ נחלקו אם עשה דוחה את הלאו של בל תאכילום והגר"ש סובר שיוון שמטרת הל"ת שהשני לא יכשל לא דוחה, ולדבריו וודאי דלא דחי ללפני עוור. ולענין שביתת בנו תלוי בגדר האיסור אם האיסור שבנו לא יעבור או שהאיסור עליו והארכנו על זה במקום אחר.

מה. בתוס' עירובין צז מבואר דאם נתערב דם של מתן אחד עם מתן ארבע, יש כאן עשה דוחה ל"ת, אף שהרי הדם השני אין בו העשה וחז"י דאם נתערב דוחה אמנם

הר"פ שם חולק, ויש לעיין מה יענה הר"פ בגמ' מנחות צז ע"ב דנתערב פיגול בבשר כשר דדוחה הר' שם אין מצוה בזה, ויתכן ששם אם אנו סוברים טעם כעיבר נהפך לאיסור אז יש מצוה גם בפיגול.

מו. במנח"ח פר' בהר נסתפק בזה כיוון דיש בו מיתה, ובפשטות מה שיש מיתה בגוי אינו משום שלגוי יותר חמור אלא דנפשו לא חשובה ושפיר דוחה.

מז. לדעת המנח"ח מילה ופסח כיוון שיש בהם כרת צריך יותר מחומש, ומזוזה כיוון שעובר כל רגע ורגע.

מח. בבית הלוי סי' מ הקשה היאך מותר היום ללבוש ציצית הרי עובר בבל תגרע כיוון שאין תכלת ותי' דעשה דלבן דוחה לאו דבל תגרע, ולפי"ז יתכן שבאשה אין את זה [אם נאמר באשה דינא דבל תגרע].

מט. ואהבת לרעך כמוך אם אוהב אלפי אנשים, ולא תשנא את אחיך אם שונא אלפי אנשים, וכגון ששונא מפלגה מסוימת רק משום שלא אוחזים בדיק בשיטתו.

נ. דעת הקוב"ש בכתובות שיש קיומית כמו אישה, ודעת הגר"ח בהלכות פסח דאין זה כלל מעשה מצוה.

נא. 'תשבות' בשבת, 'ועניתם ביוהכ"פ' כיוון דאין בהם מעשה מתקיים גם בלא כוונה ועי' פסחים דף נ ע"ב דמוכרח כן מרש"י.

בעניני סוכה

נב. בן חו"ל שבירך לישב בסוף יום א' ומיד הגיע יום ב' צריך לומר עוד הפעם לישב בסוכה דאנו דנים שיום ראשון כיום חול.

נג. סוכה שפסולה מדרבנן, ותהיה כשירה ביו"ט שני, מטעם מיגו, למי שסובר שיש איסור הוצאה ביו"ט ויש מיגו גם ביו"ט.

נד. בספר בנין שלמה כתב דמי שאכל חוץ לסוכה חצי כביצה ואח"כ השלים לכביצה בסוכה עובר למפרע על אכילה חוץ לסוכה כיוון שזה חלק מהקביעות, ולפי"ז אם אכל חצי כביצה ובירך לישב בסוכה, וירדו גשמים, הרי צריך להמשיך עוד חצי בבית, דעי"ז יהיה תחילת האכילה לקביעות ואי"ז ברכה לבטלה.

נה. כשאלה נד, דגם ע"י שיאכל אחר עלות השחר זהו עושה את הכזית הראשון לקביעות.

נו. להסוברים דזכוכית אין לה שם סכך הרי אם סיכך בה פחות מג' טפחים פסול דלבדו אין כאן כיוון דאין זה אויר וסכך פסול נמי אין כאן דאי"ז סכך.

נז. אכל ביום שמיני כששולחנו בתוך הבית יתכן שלא עבר בבל תוסיף כיוון שהסוכה פסולה, אבל לאכול פירות היא כשירה ושפיר עובר בבל תוסיף, ויש שרצו לומר שגם נשים יעברו בבל תוסיף דלהם כשר כששולחנו בתוך הבית.

נח. להסוברים בדף יז דאין לבד באמצע אם היה לבד, והניח ליד הדופן סכך טיפה קטנה הרי אין כאן לבד לדופן כיוון דמפסיק והו"ל לבד לאמצע.

נט. ביו"ט שני יש שסוברים שצריך שלכם ואינו יוצא בלא שלכם ויש שסוברים שסגי גם בלא שלכם, וחזינן דביו"ט שני אין חיוב מצד חוה"מ ולכך צריך שלכם, ולפי"ז אם אחד לבת לא שלכם ביו"ט שני דיתכן שלא יצא, ומיד אח"כ החליט להיות בן אי"א עכשיו יש לו חוה"מ ולא יו"ט בוחוה"מ וודאי כשר לא שלכם.

ס. בתוס' סוטה דף יח כתבו דשני אתרוגים פסול, ופשוט דרק אם נתכוון לצאת בשניהם אבל אם לא נתכוון לצאת בהשני אין כאן פסול.

סא. אתרוג של ערלה שנתערב בשנים שלא ערלה אם ידע שיש כאן ערלה שפיר בטל ברוב ואם לא ידע שפסול יש כאן ליכא ביטול ברוב.

עניני חו"מ

סב. קטן שהזיק כשיש קלב"מ הרי כיוון דעל קטן ליכא עונש ואין עבירה אי"כ אין עליו קלב"מ ויתחייב לכשיגדל ואילו גדול יהיה פטור.

סג. להסוברים דכרת רק מבן עשרים אי"כ פחות מבן עשרים חייב דליכא כרת.

סד. מבואר בסוף בב"ק דמותר לגזול ממומר ורק אסור שמא הו"ל זרעא מעליא ולפי"ז אם הוא סריס מותר.

סה. חבל פחות משו"פ פסול לעדות שהוא לאו שיש בו מלקות, דלא ניתן לתשלומין, ואם הוסיף פרוטה נתכשר דמצטרף וניתן לתשלומין.

סו. נשבע לא לאכול חצי שיעור נבילה חל השבועה. וכתב הרעק"א בתשו' קעד דאם בסוף גמר אף לא ביחד ל אחל השבועה ונמצא דבשעה שאכל חצי היה פסול, ועיי' שגמר לאכול נהיה כשר למפרע ואינו נפסל מטעם נבילה דהוה רק חצי.

סז. מבואר בשו"ע סוסי' ש"ע דמיקרי גוזל, וזה חידוש אף שלא מתכוון לגזול.

סח. לכאורה מותר כמו בהגמ' דאבדה לו דרך שדהו דיכול לומר יפרח באוויר, ואולי רק שם שזה בקביעות.

סט. תלוי במחלוקת הקצות והנתיבות והגר"ש שקאפ והאמרי בינה, דבקצה"ח ונתיבות סי' שנא כתבו דבקלב"מ פטור מלהשיב, והגר"ש והאמרי בינה חולקים וסוברים דיש מצות והשיב, וחזי' דהקצה"ח והנתיבות סוברים דוהשיב הוא ממונות וכל שפטור ממון אין גם מצוה, ומי שחולק סובר שיש מצוה גם בלא ממון וא"כ גם בספק אותו מחלוקת.

ע. לכאורה היה נראה דאם הוא חפץ שנצרך לו עתה צריך להשיבו מיד ולא משום זריזין מקדימים, ובשעה"צ הלכות יוהכ"פ כתב דמי שגזל צריך להשיב לפני יוהכ"פ משום דניתק לעשה ומתקן הלאו ומשמע דבלא זה לא, ואולי מיירי דהחפץ לא קיים או שלא נצרך עכשיו.

עא. לדעת הגהות אשר"י בב"ק דפטור מדמים משום קלב"מ אי"כ בגרמי יהיה חייב דמים.

עב. לדעת הגהות אשר"י באות עא בטריפה יהיה חייב.

עג. זרק חץ מתחילת ד' לסוף ד' וקרע שיראין פטור משום דעבר באיסור שבת וקלב"מ אבל אם מת אח"כ או נשתטה, נראה דיהיה חייב, דבזמן שעובר על איסור שבת כבר מת.

עד. דגים שהזיקו לצד אחד בתוס' ב"ק נה פטורים.

עה. באופן שהיה שנים שעשו דביו"ט חייב מלקות להסוברים דבשניים שעשו איכא מלקות ובשבת פטור משום דניתן לאזהרת מיתת ביי"ד, כ"כ בפמ"ג, וכן במחמר יהיה כן.

עו. לרש"י בב"ק דף לה דמקלקל יהיה קלב"מ, לכאורה פטור, וצ"ע.

ענינים שונים

עז. אם אכל עם הפת ירקות דלא יוצא בכזית ראשון דאתי אכילת רשות ומבטל מצוה, ובשביעית דלפי הרמב"ן מקיים מצוה באכילתו הוה אכילת מצוה.

עח. מותר לו, כמבואר בתוס' בברכות דף כ דכבוד הבריות דוחה לאו ועשה, אמנם לצאת משם וע"י שפוחת הדלת יש טומאת מתים לכאורה אסור [כל זמן שהוא שלא לצורך].

עט. מבואר בשו"ע סי' שע ביו"ד דאם אחד התפלל מנחה מפלג המנחה ושמע שמת לו מת לא עולה לו אותו יום ויש לעיין אם גם בחתן הדין כן שלא עולה לו, ואם נאמר שגם בחתן לא עולה לו אותו יום, היאך הדין אם החתן התפלל והכלה לא.

פ. הדין שאם פסקו כולם לחובה פטור ולפ"ז אם פסקו כולם לחובה חוץ מאחד הרי חייב והיינו דאם פסק לפטור חייב ואם פסק לחובה פטור.

פא. הנה דין פסוק הוא בשולחן ערוך (או"ח תקס"ו סעי' ו') שמי שאינו מתענה אינו יכול לעלות לתורה בקריאת התענית, ולכאורה, אם אינו חייב בתענית, לא יועיל שבפועל התענה.

וכן הביא בשיעורי שלמי תודה מהגר"ח הלוי שחולה, הפטור מלהתענות, ומתענה, ואינו מקיים כלל מצוות התענית, אינו יכול לעלות לתורה ביום התענית.

אלא דהיה מקום לדון שיהא מחוייב זה הקטן שהגדיל להתענות אף להנך שיטות, מדין חינוך אף שהגדיל, והכא לא יהא שייך הקולא דקטנין אין משלימין כל עיקר המבוי בהגה סי' תרט"ז, שהרי הוא גדול.

אך יש לומר בזה בבי' אנפי, האי דגבי שאר תעניות לבד מיום הכיפורים הא כתב המשני"ב (תק"נ ס"ק ה') שאין כלל דין חינוך, ואף לא לשעות. והבי' דיש לומר, שלא נאמר כלל דין חינוך בגדול, וממילא אף מדין חינוך אינו מתחייב בתענית, וכמבואר בבה"ל (סי' ל"ז ד"ה ויש אומרים).

אמנם לכאורה יש להוכיח מדברי הגרעק"א שמדרבנן ודאי חייב, שהנה ידועים דברי הגרעק"א (או"ח קפ"ו ב') בקטן שאכל קודם ליל היותו בן י"ג ובתוך שיעור עיכול הגדיל, ודן שם אם יהא חייב עתה מן התורה בברכת המזון שהרי עתה גדול הוא, או לא. ובדבריו מבואר שנקט כדבר ברור שמדרבנן עכ"פ חייב לברך, אם לא בירך קודם שהגדיל, והיינו משום דכיוון דחל עליו חיוב מדרבנן אי אפשר שיפקע אף כשיגדיל, ואם כן הכא נמי יש לחייבו על כל פנים מהאי טעמא.

אלא שבביאור דברי הגרעק"א בזה יש לבאר בבי' אופנים, או דכל הפטור דגדול מחיוב חינוך הוא רק במקום דבלאו הכי מחוייב מדאורייתא [כתפילין שבדברי הבה"ל], או דכיון שכבר נתחייב בברכת המזון בקטנותו, ודאי אינו נפטר מזה החיוב מחמת שהגדיל.

ומעתה, נידון דנן תלוי הוא באלו בי' הצדדים [שאם הוא מחמת שאינו מחוייב מדאורייתא, הרי גם בהתענית אינו מחוייב, ויתחייב משום חינוך, אך אם הוא משום שכבר חל עליו חיוב, הכא, חיוב ההשלמה לא חל עליו].

פב. אחד שבאמצע התענית שכח שמתענים, והתחיל לברך ברכת שהכל נהיה בדברו ע"מ לשתות מים, והזכירוהו שהיום תענית, יש לדון אם מחוייב להמתין שם עד אחר צאת הצום [בלא לשוח שיחה בטלה, שתהא הפסק בין ברכה לשתיה], כדי שישתה, ותחול ברכתו ע"ז לא רצה שתהא ברכתו לבטלה.

[הנה זה ברור לכאורה שמי שבירך על המים בתענית, לא התירו לו לשתות כדי שלא תהא ברכתו לבטלה [ויהאמר בשכמל"ו].

אמנם זה מבואר בפרי מגדים (סי' ר"ו א"א סק"ח), שמי שבירך קודם סיום התענית בסמוך לו, יכול להמתין עד אחר התענית ולשתות, והסמך דין זה על המבואר במג"א שם, עיי"ש, והיינו, שהיה מקום לומר שכיון שבירך בזמן שלא היה ראוי לשתיה, לא תחול הברכה כלל, מ"מ מבואר דמהני ברכה זו]

ומעתה העירו לדון היאך הדין באם נזכר שעדיין לא התפלל תפילת מנחה, אם יתפלל מנחה או לא.

והנידון בזה הוא, שמחד, הרי על ידי שיתפלל תהא ברכתו לבטלה, ומאידך הרי יש עליו כעת חובה להתפלל, ובעצם התפילה אינו עובר שום איסור שיהא שייך בזה דחיה, ומה שיוברר ע"ז שיהא איסור אינו יכול לפטרו מחיובו דהשתא.

ויש להביא בזה מדברי הגרעק"א בחולין (פא.) שנסתפק במי ששחט קרבן ואחר כך קודם זריקת הדם שחט את בנו לחולין, והנה עתה אם לא יזרוק הדם תהא שחיטת הקדשים שחיטה שאינה ראויה ולא יעבור באותו את בנו.

ודן הגרעק"א שם בזה, אם יש לו לזרוק הדם כמצוותו, אף שע"ז יעבור באותו ואת בנו, או דכיון שיעבור ע"ז באותו ואת בנו אין לו לזרוק הדם, ולכאורה הוא כעין הנידון דידן.

פג. הביאו בזה ממרנא הגרי"ש אלישיב שיש בזה איסור.

אמנם מדברי הש"ך ביו"ד (סי') מבואר לכאורה שאין זה האיסור בעכו"ם, ממש"כ להוכיח שאין איסור קריבות במקום רפואה, לישראל, שהרי לא ראינו שמקפידין לילך אצל רופא עכו"ם.

ואי אף ברופא עכו"ם שייך זה האיסור, מאי הוה קשיא ליה כלל, ועיין.